

3. grudnia 1898 se je namreč dognalo, da je ono kompetentno določevati samo dobro, za katero se ima kvin-kvenija izplačati, ako šolske gosposke dobe prav ne odmerijo, kadar so sicer povoljni uspehi.

Temu tovarišu so po pravici na kvar tajne kvalifikacije. Ako bi bile javne, se utegnejo vsaj toliko ugodno glasiti, da bi se mogel nanje opirati pri pritožbah na višje inštanice. Zato je silno važno prizadevanje učiteljstva, da se uvede javna kvalifikacija, kakršno koroški učitelji baje že imajo.

Da bi ta naš tovariš prišel do kvinkvenij, katere mu gredo, utegne to žalibog dognati le potom prošeni, nikakor ne potom pritožb, ker mu ni kvalifikacija znana. Te prošnje so: 1. ponovljena navadna prošnja na okrajni šolski svet. Ako je ta zopet brezuspešna, kaže 2. prošnjo vložiti, da ga pride nadzorovat kateri drug nadzornik, bodisi drug okrajni ali deželni šolski nadzornik. Ako tudi ta ne najde povoljnih uspehov, četudi so kolikortoliko očitni, kaže vložiti 3. prošnjo, da se uvede zoper njega disciplinarna preiskava. Ta preiskava utegne zdaj izreči, da je učitelj zakrivil, da izgubi od 2. kvinkvenije ali eno leto (škoda 40 gld.), ali dve leti (80 gld.), ali tri leta (120 gld.), ali štiri leta (160 gld.) ali celo 2. kvinkvenijo (200 gld.)

Tako preiskavo so menda šolske gosposke dolžne uvesti in dolžne sodbo izreči v smislu razzodbe upravnega sodišča z dne 3. grudnia 1898, kakor so n. pr. kazenske sodnije dolžne, da kazensko postopajo in preiskujejo človeka, ki sam proti sebi zahteva tako preiskavo.

Ako se bo n. pr. tega učitelja tudi obsodilo, da izgubi celo drugo kvinkvenijo, ki bi jo sicer po moralnih razmerah užival od l. 1891. do l. 1896., bo vendar njemu III. kvinkvenija pripadala l. 1901. Čeravno ne poznamo delovanja tega tovariša, vendar sodimo, da ni toliko zakrivil, da bi moral 200 gld. in obresti na škodi biti, zlasti ker se mu znabiti do sedaj niti ena disciplinarna kazen še ni naložila.

L.

Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagoško društvo“ v Krškem.

(Dalje.)

Učiteljske pravice v intelektualnem (duševnem, moralnem) obziru.

B.

Predsednik okrajnega šolskega sveta.

Pravic nima predsednik sam nič več kakor cela korporacija. Pravic cele korporacije se sme pa tudi le v nujnih slučajih posluževati in mora svoje ukrepe predložiti v potrjenje pri najbližnji seji okrajnega šolskega sveta. Vendar je velika veljava in avtoriteta, katero ima predsednik okrajnega šolskega sveta, kateri ima v mnogih deželah pridevek c. kr.; zakaj ta predsednik je vselej tisti c. kr. uradnik, kateri je predstojnik politiške okrajne oblasti. Namestnik se v nekaterih deželah izvoli po samem okrajnem šolskem svetu iz sredine te korporacije; na Kranjskem je pa namestnik vselej tisti uradnik, kateri tudi v politiški službi predstojnika nadomestuje. Vobče bode učitelj svoje pravice najbolje branil, ako misli, da ima predsednik okrajnega šolskega sveta veliko moč, in to radi tega, ker je v posebnih okoliščinah res veliko imeti mora, in ker država baš v teh uradnikih svojo zaslombo išče. Vendar se moramo tudi učitelji nasproti tem

uradnikom tolažiti, da se morajo i oni ravnati le po zlatem geslu: „Justia fundamentum regnorum“ in ne po Goethejevem Erklönigu: „Folgst du nicht willig, so brauch' ich Gewalt“.

Učiteljski zastopniki v okrajnih šolskih svetih.

Ker so na Goriškem in Kranjskem veliki šolski okraji, ki obsegajo celo okrajno glavarstvo, zato imajo učitelji v teh deželah po dva svoja zastopnika v teh korporacijah. Na Štajerskem obsega šolski okraj le eno okrajno sodnijo. Ondi imajo učitelji le enega zastopnika. — Učiteljski zastopniki v okrajnih šolskih svetih imajo važno nalogo, težke dolžnosti, velike odgovornosti. Pravice imajo pa tudi lepe, ne sicer za svojo osebo, ampak za svoje tovariše. Za to namreč, kar govore pri sejah, niso odgovorni; za to jih niti predsednik, niti nadzornik ne smeta karati. Učiteljski zastopnik mora vse zakone, vse ukaze, odloke dobro poznati, imeti jih mora tako rekoč v mezincu. Poznati mora dobro vse šolske razmere v okraju in vse stvarne in osebne razmere učiteljev-tovarišev. Poleg tega mora pa tudi imeti srčnost, da zagovarja principijelno vsakega učitelja, ali da vsaj ublaži, kar se mu hudega očita. Misliti si moramo, da je pri tej šolski seji večkrat kakor pri sodišču. Nadzornik nastopi večkrat kot tožitelj, učitelj je zagovornik, ostali udje so pa nekako sodniki. In res se časih sodba izreče že pri okrajnem šolskem svetu, ako se n. pr. določi učitelju graja (Rüge), kar še ni disciplinarna kazen, pa ipak vsakemu neprijetna, kdor ima kaj časti v sebi. Pa tudi to je važno, kar okrajni šolski svet samo nasvetuje, da c. kr. deželni šolski svet izvede. Nasvetuje pa, da se učitelju izreče kazen, n. pr. posvarilo (Verweis), odtegnejo starostne doklade, službeno ali kazensko premeščenje itd. O vsem tem bode sicer še govor, kedar pridejo materijelne pravice učiteljev na vrsto. — Udje okrajnih šolskih svetov lahko predsedniku uradno in brez poštnine dopisujejo.

(Dalje.)

Zmes.

XIII.

Klerikalna politika je kaj imenitna. V državnem zboru so bili klerikalci vedno cokolja desnice, v najkritičnejšem času pa so nesramno zapustili svoje stare zaveznike in se družili s svojimi principijelnimi nasprotniki. Gospodstvaželjnost je pokopala njih principe. Znano je, da so tudi štajerski nemški klerikalni poslanci bili navzlic dogovorom s slovenskimi poslanci glede dežel. odbornika vedno le — figa možje.

Dr. Gregorčič je s svojimi ovčicami kapituliral; mo-goče da si prisluži rdeč ovratnik ali celo mitro.

Kako se vendar časi izpreminjajo. Dne 7. malega srpana 1899 je pisal dr. Gregorčič v 1. št. „Gorice“: „Soča“ daje našemu ljudstvu prikrito razumeti, da hoče narodno vodstvo svojo stranko izdati — klerikalizmu“. Danes pa je stranka „Gorice“ črez ušesa v klerikalni vodi, iz katere se več ne reši. Izvrstno pravi „Soča“, da Gregorčič sploh ne trpi poleg sebe drugega nego — veliko kadirnico in pa krepka pljuča, ki vpijejo: Hosana tebi, „ljubljenec naroda!“

Leta 1891. je bil, kakor A. Koblar, še pred Bogom velik liberalec in je pisal v zlovestnem članku „Tonklijeva okolica“ o duhovnih to-le: „Kdo ne strmi nad drznostjo, s katero obrekuje duhovnik svojega

sobrata? . . . Potem pa naj se kdo čudi, da vera peša, ko že priprosto ljudstvo vidi take zlobnosti na tistih, ki bi mu morali biti vzor poštenosti in resnicoljubja . . . In taki ljudje se drznejo stopiti pred oltar ter darovati Bogu nekrvavo daritev! Potem še kdo vpraša: odkod slaba leta? „Zavoljo grehov takih duhovnikov“. — Temu dostavlja „Soča“: „Vidite, tako je pisal v „Soči“ ljubljeneec naroda, največji rodoljub, najzornejši duhovnik, najplemenitejši človekoljub, dr. Ante Gregorič, in to v „Soči“, ko še ni bila antikristu zapisana. Sama njegova Nežka je rekla, da so gospod Tone izvrstno pisali in si zaslužijo na tem svetu dunajski mandat, da hodijo na Dunaj „na špas“ in jim ni treba dihati istega semeniškega zraka kakor dva druga njegova tovariša, katera prav po katoliški sovražni, v nebesih mu je pa pripravljen zlat stolec“.

V politiki za stanovske interese opazujemo povsod, da se družijo vsi člani posameznih stanov ne glede na narodnost. Zakaj so škofovske konferencije vseh avstrijskih škofov, zakaj društva odvetnikov, notarjev itd., kjer se največji politični nasprotniki ljubeznivo družijo v dosego svojih koristi? Kdaj napoči veseli dan, ko bode tudi vse avstrijsko učiteljstvo organizovano v eni močoni falangi?? Glede istrskih učiteljev pravi „Rdeči Prapor“: „Popolnoma naravno je, da bi se morali združiti slovenski in italijanski učitelji v boju za svoje lastne stanovske in življenske pravice, zakaj dokler se bodo gledali kakor pes in mačka, se jim bodo le drugi smejali ter jih teptali.“ Izrečno pa podarjamo, da tako druženje velja le za stanovske koristi, sicer pa lahko ostane vsak vrl narodnjak ter še ni izdajica, kakor nam klerikalci vedno očitajo, ker se boje take združitve. Njih geslo je le: divide et impera!

O slogi učiteljev in duhovnikov v Istri pa piše imenovani list pomenljive besede: „Učitelji hočejo živeti v slogi, ljubezni in miru z duhovniki. To pojde prav lahko, dokler bodo klerikom prepuščali ves upliv v šoli in komando nad seboj. Tisti hip, ko bodo zahtevali enake pravice za sé in ko bodo tirjali v šoli prvo besedo za znanost, bode pa izginila tista sloga in ljubezen kakor kafra. Istrski učitelji so grozni reveži. Po celi državi se tovarišem ne godi tako slabo, kakor v Istri. To pa je klerikalizmu v prid, ker tako so duhovniki gospodje, učitelji pa hlapci, tako so učitelji odvisni od duhovnikov, tako pa bodo tudi ostali, dokler bodo klerikalizmu prepuščali komando! Boj proti nazadnjaštvu imenujejo „švabski strup“, ne vidijo pa, da jih je klerikalni strup že popolnoma omamil in jim vzel vso močatost.“

Na Kranjskem je baje Črnomeljsko učiteljsko društvo mirno v Gospodu zaspalo. Žalostno znamenje kolegijalnosti in stanovske zavednosti! Tužna nam majka! Ali mislijo tamošnji učitelji, naj se le drugi tovariši vojskujejo, izpostavljajo raznemu grdenju in preganjanju, češ, mi bomo itak uživali vse koristi, katere drugi dosežejo. Odkrito moramo reči, da so delavci mnogo bolje organizovani nego mi. Nimam primerne besede, da bi tako malomarnost dostojno ožigosal.

Lepa šolska poslopja so bila od nekaj našim klerikalcem trn v peti. Tudi J. Zidanšek, profesor v mariborskem bogoslovju, še v svoji knjigi „Jeruzalemsko romanje“ ne more zatajiti tega sovraštva. Na str. 33 piše: „Najimnitniša in najviša šola (po naše bi rekli vseučilišče) v Kairi je pri mošeji El-Azhar; pa tu si ne smete misliti velikega poslopja z mnogimi šolskimi sobami,

kakor so zdaj v naših krajih šole največja (in seveda tudi najdražja) poslopja.“ Čudno se nam zdi, zakaj duhovniki kot samci potrebujejo toli ogromne farovže, časih celo z 10 sobami. Oj, ti ljuba nevoščljivost!

V Monakovem se je pripetil zanimiv košček klerikalne bedastoče in fanatizma. Trgovec J. W. je imel te dni v izložbi „Christiejeve klobuke“, ki imajo ime od angleškega tvorničarja Christiea. V njegovo prodajalnico je prišel duhovnik B. in zahteval v imenu duhovne oblasti, da naj trgovec te klobuke odstrani, češ, njihovo označenje je roganje do Najvišjega. Duhovnik je imel Christiejeve klobuke za Kristove klobuke. Gegen die Dummheit kämpfen selbst Götter vergebens!

Reše tar.

D o p i s i.

Štajersko.

Zakaj je učiteljstvu socializem simpatičen? Strastneje in strastneje se zaganjajo klerikalci v učiteljstvo in pogosteje odmeva iz njihovih vrst klic, da se širi socializem med ljudskimi učitelji. Prav brezmiselno bi bilo tajiti, da je v tem marsikaj resničnega; bilo bi pa tudi čudno, da bi ravno slovenski učitelji spali, med tem ko se dramijo njih tovariši po vsem svetu. Pa, ako imajo učitelji drugje dovolj vzrokov, da odpovedujejo starim političnim strankam svoje službe, ima jih slovenski učitelj še mnogo več, zakaj gmotni položaj ljudskega učiteljstva je po vseh slovenskih krajih enako žalosten, in naša zgodovina ni vesela v nobeni smeri. Čas je, da se jasno pove: Ljudski učitelj se po svojih gmotnih razmerah in po svoji odvisnosti prav nič ne razločuje od tvorniškega delavca, njegov položaj je v istini še slabši. Učiteljske plače so sramotno nizke, stanovanje si morajo sami plačati, življenske potrebščine so drage in dražje od dne do dne, mnogo jih mora vzdrževati družine. Vrhutega je pa učitelj takozvani „inteligentni“ delavec; on se mora izobraževati, nabavljati si mora knjig in časopisov, pa ako je skromen, porabi za to po deset kron mesečno — od svoje borne plačice, časih po 2 kroni na dan! Kaj naj mu ostane od njegovega zaslužka za življenje svoje in svojecev?

Tudi takozvani socialni položaj učiteljev je prečuden, za človeka, ki nima vode v žilah, grozen. Kakor delavec, naj bi bil tudi učitelj vedno ponižen, vendar pa naj bi se povsod „pokazal“, za štafažo seveda. Dandanes sodijo človeka splošno po njegovih dohodkih, in ker ima učitelj navadno prazno mošnjo — kako pa naj bi bilo drugače? — ne velja ničesar v očeh poglavitnikov. Zlasti nekateri župniki menijo še vedno, da smejo pometati s „šomaštom“.

Ali je čudno, če naposled kri vzkipi? Učitelj naj misli vedno na to, da vzgaja mladino, bodočnost, nado naroda, in vedno naj trpi ponižanje, bedo, pogostoma celo zasramovanje! Učitelj živi od svojega važnega in težkega dela, in dokler ne pride do veljave načelo, da se mora delo plačati po tem, kolikor je vredno, ne moremo biti zadovoljni. Evo — zato se širi socializem tudi med nami!

Leitgebov spomenik. Na mojo prošnjo je g. tov. Armin Gradišnik, nadučitelj v Celju, prevzel vso akcijo za nagrobni spomenik pokojnega nadzornika Leitgebga, kar s tem naznanjam v svrhu, da gg. tovariši-po-